

Recenzja

pracy doktorskiej mgr Kaliny Lubas pt. „Cudzoziemcy w kształtowaniu bezpieczeństwa narodowego Polski”

Jak pokazuje zarówno historia jak i współczesność fundamentem skutecznego działania na rzecz bezpieczeństwa tak w kategoriach przedmiotowych jak i podmiotowych jest funkcjonowanie dobrze rządzonego państwa. Jest ono organizacją czy inaczej wspólnotą o charakterze przymusowym. Przejawia się to w dwóch aspektach. Po pierwsze przymusowość państwa oznacza, że może ono na zasadzie wyłączności o charakterze prawnym, posługiwać się środkami przymusu, chronić własne prawa lub broniąc niepodległości. Przymus państwowy ma szeroki zasięg podmiotowy, ponieważ może być stosowany wobec wszystkich osób oraz innych podmiotów znajdujących się na terytorium danego państwa i podlegających jego jurysdykcji. Stosowanie przymusu, państwo powierza umocowanym prawnie i posiadającym odpowiednie kompetencje instytucjom. Drugi aspekt przymusowości państwa wiąże się z tym, że przynależność do organizacji państwowej w większości przypadków nie jest dobrowolna. Jest określona bowiem nie przez swobodną wolę jednostek, lecz przez normy prawne. Obywatelem danego państwa człowiek z reguły staje się już w momencie urodzenia z rodziców, którzy są członkami danej organizacji państwowej (prawo krwi) lub rzadziej w wyniku urodzenia się na terytorium danego państwa (prawo ziemi). W wyniku różnorodnych procesów migracyjnych w każdym państwie znajdują się mniej czy bardziej liczne populacje cudzoziemców. Na gruncie prawa polskiego zgodnie z definicją zawartą w ustawie o cudzoziemcach z dnia 12 grudnia 2013 roku, cudzoziemcem jest każdy kto nie posiada obywatelstwa polskiego. Cudzoziemcy w większości trafiają do państw ich przyjmujących w wyniku procesów migracyjnych. Migracje zaś towarzyszą ludzkości od zawsze i przez długi czas były rozpatrywane przede wszystkim w kontekście historycznym, społecznym czy ekonomicznym. Jednak od początku lat 90. XX w. postępuje sekurytyzacja tego zjawiska i jest ono analizowane także pod kątem bezpieczeństwa. Niewątpliwie wpływ na taką zmianę miały: rozwój przestępczości zorganizowanej, zamachy terrorystyczne czy narastająca presja migracyjna wywierana na państwa Europy Zachodniej

i USA. Ogólnie rzecz ujmując oddziaływanie przepływów migracyjnych na bezpieczeństwo Polski (podobnie jak i innych państw) zależy od skuteczności polityki migracyjnej. To w jej ramach państwo stanowiące cel migracji decyduje o tym, kogo można przyjąć, wydalić czy komu nadać obywatelstwo. Państwo polskie długo borykało się jednak z problemem opracowania takiej polityki, mimo, że w wielu dokumentach np. Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2020r. sugerowano konieczność jej przyjęcia i skoordynowania z polityką bezpieczeństwa, przy uwzględnieniu potrzeb rynku pracy oraz integracji imigrantów gwarantującej zachowanie spójności społeczeństwa i bezpieczeństwo wewnętrzne. Dopiero jesienią 2024 r. Rada Ministrów przyjęła dokument „Odzyskać kontrolę. Zapewnić bezpieczeństwo. Kompleksowa i odpowiedzialna strategia migracyjna Polski na lata 2025-2030”. Zgodnie z jego postanowieniami, priorytet w kwestii migracji stanowi bezpieczeństwo państwa a migracja ma być szczegółowo regulowana i pozostawać pod kontrolą, w zakresie celu przyjazdu, skali napływu oraz państw pochodzenia cudzoziemców.

Chociaż w polskim systemie prawnym nie ma regulacji, które wprost poświęcone byłby kwestiom bezpieczeństwa państwa z punktu widzenia procesów migracyjnych to jednak odniesienia do tego zagadnienia można znaleźć w ustawach dotyczących ich uczestników. Należy stwierdzić, że wzrost znaczenia związków bezpieczeństwa państwa z cudzoziemcami nie jest bezpośrednio połączony z faktycznym narastaniem zagrożeń ze strony uczestników procesów migracyjnych. Aktywność cudzoziemców w obszarze naruszeń polskiego prawa przy rosnącej ich liczbie w Polsce nie jest wysoka. Zmiany w polityce migracyjnej, w tym prawne i instytucjonalne, dokonują się raczej w wyniku sekurytyzacji migracji, czyli włączania tego zagadnienia do sfery bezpieczeństwa. Dzięki sekurytyzacji ujawniane negatywne skutki migracji przeszły z kategorii wyzwań do kategorii zagrożeń dla bezpieczeństwa. Aktualnie trzeba także w tym kontekście zauważyć, że nowych argumentów na rzecz sekurytyzacji zjawiska migracji dostarcza białorusko-rosyjska operacja sterowanego przerzutu imigrantów na obszar UE realizowana na odcinku granicy polsko-białoruskiej. Patrząc na stosunek Polaków do zagadnienia związków migracji z bezpieczeństwem, trzeba pamiętać, że nie jest to postawa jednolita, gdyż sposób postrzegania i traktowania cudzoziemców stanowi złożone, wielowymiarowe zjawisko, wymykające się prostym uogólnieniom. Obcokrajowcy funkcjonujący w Polsce są grupą zróżnicowaną ze względu na pochodzenie etniczne, kulturę, religię, pozycję społeczną, typ wykonywanej pracy, a także długość pobytu w Polsce. Wszystkie te czynniki wpływają na stosunek do poszczególnych grup cudzoziemców. Relacje z osobami pochodzącymi z innych państw są uwarunkowane,

zarówno cechami psychologicznymi (stopniem akceptacji dla odmienności rasowej i kulturowej), jak również opiniami o korzyściach i zagrożeniach wynikających z obecności cudzoziemców. Opinie te mogą być kształtowane przez osobiste doświadczenie, jak i przez stereotypowe wyobrażenia. Jednak ze względu na ograniczoną znajomość istoty problemów łączących się z migracjami oraz ich związków z bezpieczeństwem państwa przeważa drugi sposób postrzegania i interpretacji rzeczywistości. Wszystko to nakazuje intensyfikację badań dotyczących współzależności migracji z bezpieczeństwem również na innych niż dotychczas płaszczyznach, m.in. w dziedzinach krzyżujących prawo karne i imigracyjne. Każdy dobrze funkcjonujący podmiot państwowy stara się rozwiązywać coraz bardziej skomplikowane problemy związane z migracjami m.in. poprzez odpowiednie kształtowanie systemu bezpieczeństwa państwa. W aktualnym stanie organizacyjno-prawnym w Polsce zadania w tym zakresie wykonują struktury administracji państwowej oraz wyspecjalizowane instytucje. Ich działalność jest ukierunkowana na uzyskiwanie i utrzymanie jak najlepszego w danych warunkach poziomu bezpieczeństwa wewnętrznego z poszanowaniem praw przysługujących cudzoziemcom. Połączone jest to z tworzeniem rozwiązań zapewniających zdolność do sprawnej i skutecznej reakcji w odpowiedzi na pojawiające się nagle wyzwania oraz zagrożenia, które wiążą się przemieszczaniem ludzi. Staje się to szczególnie ważne w obliczu różnych nowych i mających wielowątkowy charakter zagrożeń takich jak np. presja migracyjna czy zorganizowane naruszanie granic państwa polskiego.

Uwzględniając powyżej zasygnalizowane kwestie dotyczące bezpieczeństwa państwa w kontekście napływu i obecności cudzoziemców oraz potrzebę efektywnego zarządzania procesami migracyjnymi, należy stwierdzić, że podjęcie przez mgr Kalinę Lubas badań dotyczących udziału cudzoziemców w kształtowaniu bezpieczeństwa Polski jest uzasadnione tak potrzebami nauki jak i praktyki działań na rzecz bezpieczeństwa państwa polskiego. Należy w tym miejscu pochwalić doktorantkę, że w trakcie procesu badawczego nie tylko przeanalizowała bogaty zestaw aktów prawnych i dokumentów, oraz szereg tematycznych publikacji ale przeprowadziła również badania empiryczne. Takie połączenie teorii i praktyki pozwoliły doktorantce na zaprezentowanie nie tylko spójnej ale także dobrze udokumentowanej analizy zagadnień związanych z miejscem cudzoziemców w kształtowaniu bezpieczeństwa Polski. Biorąc pod uwagę analityczne a jednocześnie nowatorskie podejście do tematyki które cechuje recenzowaną rozprawę doktorską stwierdzam, że zawarte w niej ustalenia mogą być przydatne zarówno dla naukowców jak i praktyków aktywnych w sferze bezpieczeństwa państwa ze szczególnym uwzględnieniem jego wewnętrznego wymiaru.

Rozprawa będąca przedmiotem recenzji ma objętość 321 stron wydruku komputerowego, w tym 13 wykresów, 3 tabele, 2 rysunki oraz 2 załączniki w postaci wywiadów, o łącznej objętości 75 stron. Oceniając strukturę dysertacji stwierdzam, że ma ona, logiczny i spójny kształt oraz dostosowane do niego rozplanowanie tekstu. W sposób prawidłowy, na tle szeroko ukazanych podstaw metodologicznych przedstawiono: istotę procesów migracyjnych z uwzględnieniem zagadnień dotyczących imigracji do Polski, regulacje prawne odnoszące się do cudzoziemców i obraz ich populacji w Polsce, dziedziny bezpieczeństwa RP a także kwestię oddziaływania cudzoziemców na to bezpieczeństwo.

Zastosowanie takiego problemowego układu zagadnień ze względu na podejmowaną w rozprawie tematykę oceniam jako uzasadnione. Trzeba również pochwalić autorkę za klarowny i zachowujący właściwe miary podział objętości tekstu. Dotyczy to całości rozprawy oraz poszczególnych jej rozdziałów i podrozdziałów. Stanowi to ważny dowód dobrej orientacji doktorantki w będącej przedmiotem badań tematyce.

Analizując i oceniając zawartość oraz strukturę wstępu należy zauważyć, że w jego pierwszej części autorka dokonuje w sposób poprawny merytorycznego uzasadnienia wyboru tematyki rozprawy wskazując na liczne powiązania kwestii migracji z różnymi aspektami bezpieczeństwa. Doktorantka odnosi się także do przesłanek teoretycznych oraz praktycznych które wpłynęły na zakres prowadzonych badań. Wstęp zamyka bardzo syntetyczna charakterystyka struktury rozprawy. W takim kształcie wstęp ma dwie istotne luki a mianowicie brak analizy dostępnej literatury przedmiotu oraz odniesień do aktualnego stanu badań. Kwestie te z niezrozumiałych dla recenzenta względów zostały przedstawione w rozdziale pierwszym.

W ramach rozdziału pierwszego, który został poświęcony zagadnieniom metodologicznym doktorantka jako przedmiot badań wskazała „wpływ cudzoziemców przebywających na terytorium Polski na bezpieczeństwo narodowe”. Bardzo podobnie sformułowała główny problem badawczy ujmując go w formie pytania „Jak cudzoziemcy oddziałują na bezpieczeństwo narodowe Polski”. Problemowi głównemu, który raczej powinien być określony jako ogólny towarzyszą cztery problemy szczegółowe. Ponadto doktorantka wskazała główny cel pracy oraz cztery cele szczegółowe. W ocenie recenzenta główny problem badawczy oraz problemy szczegółowe co do zasady zostały sformułowane właściwie a dążenie do ich rozwiązania znajduje odzwierciedlenie w zawartości rozprawy. Wątpliwości budzi jednak kwestia badań wpływu. Należy zauważyć, że tego typu badania muszą spełnić



szereg rozbudowanych warunków związanych m.in. z porównywaniem różnych parametrów w określonych odcinkach czasu czego w recenzowanej pracy nie uczyniono.

Za koherentne z przedmiotem badań, problemami i celami badawczymi oraz poprawnie skonstruowane uważam hipotezę główną oraz 4 hipotezy szczegółowe. Jako zbędne natomiast wskazać trzeba przytoczenie definicji hipotezy (s.20.). W rozdziale pierwszym przedstawiono również zastosowane metody, techniki i narzędzia badawcze. Wśród wykorzystanych metod znalazły się: badanie dokumentów, krytyka piśmiennictwa, analiza i synteza, sondaż diagnostyczny, porównanie i abstrahowanie. Jako techniki badawczej użyto wywiadu częściowo skategoryzowanego. Wybór i zastosowanie wymienionych metod i technik badawczych dokonane zostało w sposób dobrze zaplanowany i odpowiednio dobrany do poszczególnych etapów badań. W rezultacie pozwoliło to na osiągnięcie założonych celów badawczych oraz czytelne przedstawienie ich wyników. Rozdział metodologiczny zamyka syntetyczna charakterystyka procesu badawczego. Całość tego fragmentu dysertacji poświadcza dobre przygotowanie doktorantki do pracy badawczej. Rezultaty badań przeprowadzonych w oparciu o scharakteryzowane w pierwszym rozdziale dysertacji i pozytywnie ocenione założenia metodologiczne mgr K. Lubas przedstawiła w ramach czterech kolejnych rozdziałów oraz zakończenia.

W drugim rozdziale zatytułowanym niezbyt fortunnie bo bardzo ogólnikowo a wręcz nawet uniwersalnie „Proces migracji” doktorantka przeanalizowała zagadnienia dotyczące: zakresu pojmowania i sposobów definiowania migracji, uwarunkowań napływu migrantów do Polski, głównych kierunków i przyczyn migracji do Polski oraz związane z tą migracją konsekwencje. W wyniku przeprowadzonych analiz mgr K. Lubas przedstawiła w sposób poprawny i usystematyzowany podstawową siatkę pojęciową związaną z badaniem bezpieczeństwa i procesów migracyjnych, oraz zespół uwarunkowań kształtujących przepływy migrantów do Polski. Bardzo istotne i zasługujące na pochwałę jest to że w sposób konsekwentny ustalenia te autorka uwzględniła w kolejnych częściach rozprawy. Zauważalnym w tym fragmencie rozprawy niedostatkim odnoszącym się do kwestii definicyjnych jest nadmiar opisów o charakterze sprawozdawczym. Wprawdzie w wielu miejscach doktorantka podjęła trud porównywania przedstawianych definicji ale nie towarzyszyło temu sformułowanie stanowiska dotyczącego tego, które z nich uznaje za najbardziej przydatne dla realizowanych badań. Generalnie mimo wskazanych niedociągnięć, wyniki dokonanych w tym fragmencie recenzowanej pracy doktorskiej ustaleń należy uznać za precyzyjne oraz zauważyć, że wraz zawartymi na końcu rozdziału uogólnieniami

stworzyły one dobre podstawy do dalszych dociekań badawczych realizowanych w kolejnych częściach dysertacji.

W rozdziale trzecim dotyczącym charakterystyki cudzoziemców przebywających w Polsce doktorantka przedstawiła efekty badań nad: statusem cudzoziemców w świetle polskiego prawa, strukturą populacji cudzoziemców w Polsce oraz głównymi czynnikami kształtującymi ich pobyt w Polsce. Efekt tej wielowątkowej, opartej na obszernej bazie źródłowej oraz dobrym warsztacie naukowym analizy to ukazanie aktualnej, mającej wielowymiarowy charakter panoramy uwarunkowań funkcjonowania cudzoziemców w Polsce.

Rozdział czwarty został zatytułowany „Dziedziny bezpieczeństwa narodowego Polski”. Zawiera on dociekania dotyczące: istoty i pojmowania bezpieczeństwa narodowego, charakterystyki dziedzin i sektorów bezpieczeństwa narodowego oraz miejsca problematyki związanej z migrantami w strategicznych dokumentach państwowych. W przypadku tego rozdziału pewne wątpliwości budzi przedstawienie dziedzin i sektorów bezpieczeństwa państwa w oparciu o tylko jedno źródło a mianowicie „Białą Księgę Bezpieczeństwa Narodowego Polski” z 2013r. W wyniku dokonanych ustaleń doktorantka w ramach uogólnień podkreśliła, że w każdej z przedstawionych dziedzin bezpieczeństwa Polski występuje możliwość oddziaływania cudzoziemców, ma ona jednak mocno zróżnicowany charakter.

W ostatnim, piątym rozdziale dysertacji mgr K. Lubas przedstawiła kluczowe dla całości dysertacji analizy dotyczące oddziaływania cudzoziemców na bezpieczeństwo Polski. Wspomniane analizy zostały usystematyzowane w oparciu o cztery dziedziny bezpieczeństwa: obronną, ochronną, społeczną oraz gospodarczą. Rozdział zawiera także charakterystykę form aktywności cudzoziemców w sferze bezpieczeństwa państwa, sformułowaną na podstawie opinii ekspertów, jak i wypowiedzi cudzoziemców. Na bazie przeprowadzonych badań doktorantka wskazała również konsekwencje będące skutkiem aktywności cudzoziemców w różnych dziedzinach bezpieczeństwa. Zawarte w piątym rozdziale ustalenia potwierdziły konieczność intensyfikacji procesu badań oraz znaczenie podjętej przez doktorantkę problematyki.

W zakończeniu oprócz charakterystyki stopnia realizacji założonych celów badawczych mgr K. Lubas zawarła wnioski końcowe które wywiodła z rezultatów przeprowadzonych badań. Ich istota sprowadza się do tego że:

- pobyty cudzoziemców w Polsce z reguły trwają około 12 miesięcy na co wpływa ograniczony poziom pomocy socjalnej oraz charakter procedur migracyjnych;
- zagospodarowywanie potencjału imigrantów w kontekście bezpieczeństwa państwa wymaga takiej polityki migracyjnej która da zarówno możliwości kontroli napływu, jak i odpowiedniego zarządzania imigrantami przebywającymi w Polsce;
- wdrażane w ramach polityki migracyjnej rozwiązania dotyczące cudzoziemców powinny być jednoznaczne ale i uniwersalne, aby można było je stosować w różnych dziedzinach bezpieczeństwa państwa;
- największą grupę cudzoziemców w Polsce stanowią obywatele państw trzecich, spoza Unii Europejskiej, są oni, zwolennikami pobytów krótkoterminowych a ich celem jest gromadzenie funduszy, a następnie powrót do kraju pochodzenia;
- w latach 2014–2022 największą grupę cudzoziemców stanowili obywatele Ukrainy, którzy w związku z zagrożeniem wojennym przebywają w Polsce przez dłuższy okres, z czym wiąże się ich bardziej wyraźne oddziaływanie na bezpieczeństwo państwa polskiego;
- w codziennej aktywności cudzoziemcy są elastyczni i gotowi podejmować pracę zarobkową, która nie zawsze jest zgodna z ich wykształceniem;
- poziom znajomości języka polskiego w pewnym zakresie warunkuje przestrzeganie norm prawa polskiego przez cudzoziemców ale wpływa również na ich poczucie bezpieczeństwa;
- w obszarze zatrudnienia cudzoziemców w branżach deficytowych, niezbędne jest zachęcanie ich do pozostania, wymaga to jednak zapewnienia odpowiednich warunków finansowych i prawnych;
- brak doświadczeń związanych z wykorzystywaniem potencjału cudzoziemców, możliwego do zagospodarowania w przestrzeni zawodowej ma wpływ na inicjatywy we wdrażaniu rozwiązań systemowych dotyczących zarządzania procesami migracji.

Syntetycznie scharakteryzowane powyżej wnioski w świetle całości zawartości rozprawy oraz wyspecyfikowanych w niej ustaleń należy ocenić jako prawidłowe chociaż nie do końca czytelnie usystematyzowane. Pożądanym działaniem którego doktorantka nie wykonała byłoby przygotowania na bazie wniosków ogólnych ich szczegółowego rozwinięcia. Nie sposób nie zauważyć także niedociągnięcia polegającego na pominięciu w zakończeniu ważnej kwestii jaką jest wskazanie kierunków dalszych badań. Wada ta zważywszy na zaprezentowane przez mgr K. Lubas umiejętności oraz rozpoznanie badanej tematyki nie powinna się pojawić.

Strukturalny kształt rozprawy, merytoryczna treść poszczególnych rozdziałów, dobrze udokumentowany i poprawny metodologicznie proces analiz oraz celne wyprowadzanie wniosków pozwala na stwierdzenie, że doktorantka w sposób dobrze przemyślany i dostosowany do poszczególnych etapów badań posługuje się deskrypcją, eksplanacją oraz predykcją.

Tak forma jak i treści zawarte w poszczególnych częściach rozprawy dostarczyły recenzentowi przekonujących dowodów, że doktorantka opanowała umiejętności analizowania i wnioskowania. Na dobrym poziomie potrafiła również sformułować diagnozy i prognozy dotyczące czynników związanych z oddziaływaniem cudzoziemców na wybrane dziedziny bezpieczeństwa Polski. Należy dodać, że odpowiedni poziom rozpoznania tematyki będącej przedmiotem badań autorka dysertacji potwierdziła także zamieszczając w poszczególnych rozdziałach rzeczowe uogólnienia i wnioski.

Na pozytywną ocenę kompetencji naukowych doktorantki wpłynął również odpowiedni do zakresu badanej problematyki dobór metod badawczych oraz właściwe ich zastosowanie. Publikacje i materiały źródłowe wykorzystane do napisania rozprawy mgr K. Lubas przedstawiła w 22 stronicowej bibliografii. Została ona podzielona na: akty prawne, pozycje zwarte, czasopisma, encyklopedie i słowniki, raporty i opracowania statystyczne, oraz teksty umieszczone w Internecie, które autorka określiła mianem netografii. Wyszczególnione w bibliografii pozycje odzwierciedlają aktualny stan wiedzy naukowej w zakresie badanej tematyki oraz są do niej adekwatne treściowo. Trzeba jednak zwrócić uwagę na niewłaściwą hierarchizację aktów prawnych w dziale „Akty prawne” w której nie uwzględniono prymatu aktów prawa międzynarodowego. Jeżeli chodzi o pozostałe zagadnienia bibliograficzne to stwierdzam, że doktorantka prawidłowo zastosowała różne formy przypisów. Poprawne są również opisy, tabel, wykresów i rysunków zamieszczonych w rozprawie.

Autorka rozprawy operuje językiem naukowym bez naleciałości o charakterze publicystycznym. Dowodzi to dobrego opanowania techniki pisarskiej. Uogólniając przedstawione oceny częściowe stwierdzam, że recenzowana rozprawa przedstawia oryginalne i nowatorskie rozwiązanie problemu badawczego. Potwierdza to w sposób nie budzący wątpliwości opanowanie przez doktorantkę umiejętności niezbędnych do prowadzenia badań naukowych.

Konkluzje

Ukazane w rozprawie analizy i rozważania oraz wygenerowane na ich podstawie wnioski potwierdziły znaczenie problemu badawczego podjętego przez doktorantkę. Badania mające na celu znalezienie odpowiedzi na pytania dotyczące problemów badawczych oraz zweryfikowanie hipotez zostały zaprogramowane i przeprowadzone zgodnie z regułami metodologicznymi mającymi zastosowanie dla prac doktorskich z zakresu nauk o bezpieczeństwie. Zaprezentowane w poszczególnych elementach składowych dysertacji dociekania cechuje naukowy charakter. Są one również wszechstronnie udokumentowane źródłowo i zawierają szereg elementów nowatorskich. Treści zawarte w recenzowanej rozprawie pozwalają na sformułowanie oceny, że mgr K. Lubas w swych poczynaniach badawczych zastosowała przede wszystkim rozwiązania metodologiczne i dorobek merytoryczny zgromadzony w ramach nauk o bezpieczeństwie ale w niezbędnym zakresie wykorzystwała umiejętnie również elementy dorobku nauk prawnych. Recenzowana rozprawa ze względu na wartość zawartych w niej ustaleń jest nie tylko źródłem poznania ale może być także inspiracją do podejmowania działań na rzecz doskonalenia polityki państwa polskiego w odniesieniu do cudzoziemców.

Wniosek końcowy

Badania zrealizowane przez mgr Kalinę Lubas oraz przedstawione na podstawie uzyskanych w ich trakcie rezultatów wnioski stanowią dowód dobrego rozeznania w obszarze problematyki będącej przedmiotem dysertacji. Analiza zawartych w rozprawie treści pozwala na wystawienie pozytywnej oceny dotyczącej badawczych kwalifikacji doktorantki. Na tę ogólną pozytywną ocenę złożyły się takie elementy jak: właściwe sformułowanie problemów badawczych i hipotez oraz poprawny sposób ich weryfikacji, odpowiedni wybór oraz zastosowanie metod badawczych a także umiejętność wypracowywania wniosków. Biorąc pod uwagę pozytywny charakter przedstawionych w recenzji ocen stwierdzam, że dysertacja zatytułowana „Cudzoziemcy w kształtowaniu bezpieczeństwa narodowego Polski” to oryginalne, autorskie rozwiązanie problemu badawczego i wnioskuję o dopuszczenie mgr Kaliny Lubas do dalszych etapów przewodu doktorskiego.



prof. dr hab. Włodzimierz Fehler